

8
SINIF

DİM DERS İŞLEME Modülleri

T.C. İNKILAP TARİHİ
VE ATATÜRKÇÜLÜK

4. MODÜL

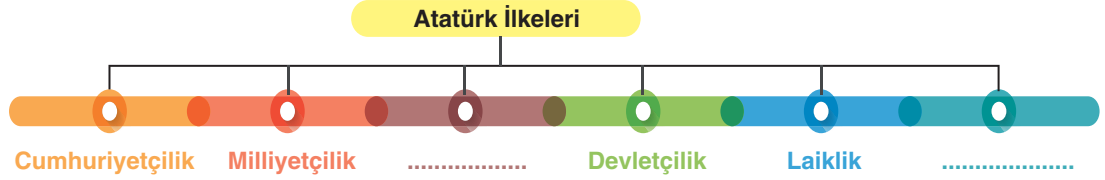
ATATÜRKÇÜLÜK VE ÇAĞDAŞLAŞAN TÜRKİYE

- Atatürk İlkeleri
- Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar
- Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar
- Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkılaplar
- Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar
- Ekonomi Alanında Yapılan İnkılaplar
- Atatürk ve Sağlık
- Cumhuriyetin Türk Milletine Kazandırdıkları ve Atatürk'ün Gösterdiği Hedefler
- Atatürk İlke ve İnkılaplarını Oluşturan Temel Esaslar

ATATÜRK İLKELERİ

Millî Mücadele'yi, başarıyla sonuçlandıran Atatürk daha sonra da Türk milletini tam bağımsız olarak refah ve huzur içinde yaşatabilmek için sayısız çalışmalar yaptı. Geliştirilen fikirler ve yapılan çalışmalar, Atatürk ilkelerinin doğmasına zemin hazırladı.

Cumhuriyetçilik

- Cumhuriyet, halkın doğrudan doğruya ya da temsilcileri aracılığıyla egemenliği elinde tuttuğu yönetim biçimidir.
- Diğer bir tanımı ise millet iradesi ve demokratik yaşam biçimini esas alan yönetim şekline “cumhuriyet” denir. Bu egemenliğin yani söz söylemeye karar verme yetkisinin bir kişi, zümre ve gruba değil milletin kendisine ait olmasıdır.
- Cumhuriyetçilik, devlet yönetiminde, millî iradeyi ve özgür seçimi esas alan ilkenin adıdır.
- Millet, kendi yöneticilerini belirli bir süre için seçer, denetler ve gerektiğinde değiştirir.
- TBMM'nin açılması, saltanatın kaldırılması ve cumhuriyetin ilanı, rejimin isminin anayasaya eklenmesi, siyasi partilerin kurulması, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi gibi gelişmeler cumhuriyetçilik ilkesi ile ilgilidir.

Anahtar Sözcükler: Ulusal (millî) egemenlik, çok partili hayat,

Örnek:

Atatürk'ün, cumhuriyetçilik ilkesinin önemli özellikleri vardır. Atatürk'ün diğer ilkelerinin gerçekleşmesi ve yaşaması her şeyden önce cumhuriyetçilik ilkesinin yerleşmesine bağlıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi cumhuriyetçilik ilkesinin özellikleri arasında yer almaz?

A) Egemenliğin millete ait olması	B) Herkese eşit oy hakkı tanınması
C) Seçilenlerin ömür boyu görevde kalması	D) Yöneticilerin yaptıklarından sorumlu olması

Çözüm:

Milliyetçilik

- Millet; geçmişte beraber yaşamış, şimdi ve gelecekte bir arada yaşama inancı, isteği ve kararında olan, aynı vatana ve kültürel değerlere sahip çıkan, aralarında dil, kültür ve duygu birliği olan insan topluluğudur.
- Fransız İhtilali'yle ortaya çıkan milliyetçilik akımı Osmanlı Devleti'nin parçalanmasında, Türk milliyetçiliği ise Millî Mücadele'nin doğuşunda ve başarıya ulaşmasında etkili olmuştur. Kurulan yeni devlet gücünü Türk halkından alan bir devlettir.
- Atatürk milliyetçiliği değil, bütünleştiricidir. Irkçılığı, sınıf ve zümre ayrımını reddeder. Dış politikada barışa dayalı ilişkilerin kurulmasını amaçlar. Saldırgan, yayılmacı politikaları benimsemez ve gerçekçi bir siyaset izlenmesini tercih eder.
- Atatürk milliyetçiliği, millî birlik ve beraberliğimizin en büyük teminatıdır. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışında ırk ve din birliği ölçü alınamaz.
- Atatürk milliyetçiliğine göre Türk vatandaşları her şeyden önce kendi milletinin varlığı ve çıkarları için çalışacaktır. Aynı zamanda başka milletlerin huzur ve refahını düşünecektir. Bu durum Atatürk milliyetçiliğinin insancıl yönünü gösterir.
- Kapitülasyonların kaldırılması, Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması, Türk Tarih Kurumunun ve Türk Dil Kurumunun açılması milliyetçilik ilkesi doğrultusunda yapılan çalışmalara örnek olarak verilebilir.

Anahtar Sözcükler: millî birlik ve beraberlik;
....., din ve ırk ayrımının olmaması

Halkçılık

- Halkçılık, devlet yönetiminde irade ve egemenliğin kaynağının olduğunu, bütün vatandaşların kanun karşısında olması gerektiğini savunur.
- Halkçılık, Türk toplumunun vatani ve milletiyle bölünmez bir bütün olduğunu kabul eden görüşten kaynaklanmaktadır. Cumhuriyetçiliğin doğal sonucudur., bir halk rejimidir.
- Halkçılık, ilkesinin doğal sonucudur. Milletin tümünü kucaklamayı öngörür. Hiçbir yabancı sisteme benzemeyen halkçılık millîdir.
- Halkçılık, toplum hayatında her türlü ayrıcalığı reddeder. Halkçılık ilkesine göre hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa ayrıcalık tanınmaz. Herkes, devlet hizmetlerinden yararlanma hakkına sahiptir. anlayışını ortaya koyar.
- Atatürk'ün halkçılık ilkesi; sosyal adalete, sosyal güvenliğe, adaletli gelir dağılımına büyük önem verir.
- Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi, Soyadı Kanunu'nun çıkarılması, aşar vergisinin kaldırılması, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi, halkçılık ilkesi ile ilgilidir.

Anahtar Sözcükler: katılım

Devletçilik

- Özel sektörün yetersiz kaldığı durumlarda, yatırımların tarafından yapılmasını öngören ilkeye “devletçilik” denir. Özel girişimin yanında devlet, girişimci olarak ekonomik alanda etkinlik gösterir.
- 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı’ndan kurtulmak isteyen Türkiye 1931’de devletçilik ilkesini kalkınma programına almıştır.
- Cumhuriyet’in ilk yıllarında devletçilik ilkesi doğrultusunda özel sektör desteklenmiş; özel sektörün yapmadığı demir çelik, dokuma, şeker fabrikaları gibi büyük yatırımlar devlet eliyle yapılmıştır. Yabancıların elindeki işletmeler devlet tarafından satın alınarak millileştirilmiştir.
- Devletçilik ilkesiyle Türkiye’de kalkınma hamlesi başlatılmıştır.
- Maden Tetkik Arama Enstitüsü, Etibank gibi kurumların kurulması ve Teşvikisanayi Kanunu’nun çıkarılması devletçilikle ilgilidir.

Anahtar Sözcükler: Ekonomi, yatırım,
.....

Bilgi Notu

Devletçilik anlayışı, içinde bulunulan ortama göre kamu yararının gerektiği alanlarda devlete görevler verir. Özel sektörün de ekonomik hayatın içinde yer almasını destekler. Bu sistem günümüzde “karma ekonomi” kavramıyla ifade edilebilir.

Laiklik

- Eğitim, hukuk, yönetim gibi alanlarda, devlet işlerinin herhangi bir dinin kurallarına göre değil, aklın ve bilimin rehberliğinde yürütülmesine “laiklik” denir.
- Devlet işlerinin dinî kurallara göre değil, kurallarına göre yürütülmesini esas alır.
- Din, vicdan ve ibadet özgürlüğünü savunur.
- Laik bir devletin resmî bir dini yoktur. Devlet bütün dinlere karşı mesafede durur.
- Laiklik anlayışında hiç kimse dini, mezhebi, inancı ve felsefi düşüncesinden dolayı kınanamaz ve ayıplanamaz.
- Laikliğin Türk toplumuna kazandırdıkları arasında şunlar yer alır:
 - ✓ Din ve vicdan hürriyeti anayasal güvence altına alınmıştır. Böylece dinî duyguların istismar edilmesinin önüne geçilmiştir.
 - ✓ Din ve mezhep kavgaları önlendiğinden toplumda barış ortamı sağlanmıştır. Bu durum millî birlik ve beraberliğin güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Bireyler inançlarına bakılmaksızın kanun önünde eşit hâle gelmiş, toplum çağdaş bir yapıya kavuşmuştur.
- Saltanatın kaldırılması, halifeliğin kaldırılması; medreselerin, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, Türk Medeni Kanunu’nun kabulü, Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun çıkarılması gibi gelişmeler laiklik ilkesi alanında yapılan çalışmalara örnek verilebilir.

Anahtar Sözcükler:, inanç ve düşünce özgürlüğü

Bilgi Notu

- ✓ Saltanatın kaldırılması laikliğin ilk adımıdır.
- ✓ Halifeliğin kaldırılması laikliğin en önemli adımıdır.
- ✓ 1928 yılında yapılan bir değişiklikle “Devletin dini İslam’dır.” ibaresi 1924 Anayasası’ndan çıkarılarak laiklik pekişti.
- ✓ Laiklik ilkesi 1937 yılında diğer beş ilkeyle birlikte anayasaya girdi.

İnkılapçılık

- Çağın gerisinde kalmayarak değişen şartlara ve çağdaş hayatın gereklerine uyum sağlamaya “İnkılapçılık” denir.
- İnkılapçılık, Türk ulusunun yolunda yapılan Atatürk devrimlerinin benimsenmesi, geliştirilmesi, tehlikelere karşı korunmasıdır.
- Atatürk ilkelerine canlılık ve dinamizm (süreklilik) kazandıran ilkedir.
- Bağımsızlık özlemi çeken mazlum milletlere örnek olmuş ve evrensel bir nitelik kazanmıştır.
- Bu ilke aklın ve bilimin rehberliğinde çağın gereklerine uygun olarak sürekli gelişmeyi esas alır.
- İnkılapçılık ilkesi Türk milletine siyasi, sosyal, ekonomik yaşamda ve eğitim alanlarında yeni ufuklar açmıştır.

Anahtar Sözcükler: Çağdaşlaşma,

Etkinlik - 01

Aşağıdaki ifadelerin başında bulunan harfleri öncelikle ilgili oldukları Atatürk ilkesinin kutucuğuna yazınız.

- Cumhuriyetçilik ve milliyetçilik ilkesinin doğal sonucu olarak ortaya çıkan ilkedir.
- Devlet düzeninin ve hukuk kurallarının dine değil, akla ve bilime dayandırılmasıdır.
- Soyadı Kanunu’nun çıkarılmasının öncelikli olarak ilişkili olduğu Atatürk ilkesidir.
- Milletini ve vatanını her şeyin üstünde tutan ilkedir.
- Devletin ekonomiye müdahale etmesi ve önemli yatırım hizmetlerini doğrudan yapmasını sağlayan ilkedir.
- Saltanatın kaldırılması, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi gibi yenilikleri kapsayan Atatürk ilkesidir.
- Din, vicdan ve ibadet özgürlükleri ile yakından ilişkili olan ilkedir.
- Zorunluluktan doğan, devletin ekonomik politikasını içeren ilkedir.
- Egemenliğin bir kişi ya da zümrenin elinde olmasını engelleyen ilkedir.
- Yerli ve millî olanı korumak gereğinin esas alındığı ilkedir.

Halkçılık

Cumhuriyetçilik

Devletçilik

Milliyetçilik

Laiklik

1. Atatürk ilkeleri, Türk milletini aklın ve bilimin ışığında en kısa zamanda çağdaş uygarlık üstüne ulaştırmayı, millî kültürümüzü geliştirmeyi ve yükseltmeyi amaçlamaktadır. Bu ilkeler, Türk milletinin hem o dönemdeki hem de gelecekteki ihtiyaçları göz önüne alınarak belirlenmiştir.

Bu metin, Atatürk ilke ve inkılaplarının,

- I. Kaynağı Türk millî kültürüdür.
- II. Türk milletinin, ihtiyaçlarından doğmuştur.
- III. Gerçekçi bir temele dayanmaktadır.

esaslarından hangileriyle ilişkilendirilebilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

2. “Efendiler! Türkiye Cumhuriyeti; şeyhler, dervişler, müritler memleketi olamaz. En doğru, en gerçek tarikat, medeniyet tarikatıdır.”

Mustafa Kemal bu sözleri ile aşağıdaki ilkelerden hangisinin önemini vurgulamıştır?

- A) Halkçılık
- B) Devletçilik
- C) Laiklik
- D) Cumhuriyetçilik

3. Mustafa Kemal’e göre milliyetçilik, milletini sevmek, onu yüceltme amacını benimsemek ve bu uğurda çalışmaktır. Mustafa Kemal, milliyetçilik ile ilgili olarak, “Benim hayatta tek övünç kaynağım, servetim Türklükten başka bir şey değildir.” demiştir.

Bu metne göre Atatürk milliyetçiliği ile ilgili,

- I. Evrensel değerleri esas alır.
- II. Türk milletini yüceltmeyi ve sevmeyi ilke edinir.
- III. Başka milletlerin varlığına karşıdır.

yargılarından hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III

4. **Atatürk ilkelerinin durağan olmasını engelleyen, ilkelere canlılık ve süreklilik kazandıran temel ilke aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Laiklik
- B) Halkçılık
- C) Milliyetçilik
- D) İnkılapçılık

5. Sömürgelere karşı verilen bağımsızlık mücadelesinin ardından ekonomik bağımsızlığın artırılması için ekonomi alanında bir dizi çalışmalar yapılmıştır.

Buna göre Cumhuriyet Dönemi’nde ekonomi alanında yapılan çalışmalar, aşağıdaki Atatürk ilkelerinden hangisiyle daha yakından ilgilidir?

- A) Laiklik
- B) Devletçilik
- C) Milliyetçilik
- D) İnkılapçılık

6. Atatürk Türk milliyetçiliğini şöyle tanımlamıştır:

“Bize milliyetçi derler fakat biz öyle bir milliyetçiyiz ki bencil ve mağrurane (gururlu) milliyetçilik değildir.”

Bu sözlerden yararlanarak Atatürk’ün milliyetçilik anlayışı ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) En önemli amacı millî refah ve zenginliktir.
- B) Sadece kendi milletini ön planda tutmaz.
- C) Kibirli bir milliyetçilik düşüncesini içermez.
- D) Herhangi bir millet düşmanlığına dayanmamaktadır.

7. “Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak yerlerine milletin en yüksek medeni gereklere göre ilerlemesini sağlayacak kurumlar kurmak zorunludur.”

Mustafa Kemal’in bu sözü, onun aşağıdaki ilkelere hangisiyle ilişkilendirilebilir?

- A) İnkılapçılık B) Laiklik
C) Halkçılık D) Devletçilik

8. Atatürk’ün cumhuriyetçilik ilkesine göre,
- Ülke yönetiminde Türk halkının istekleri egemendir.
 - Türk halkının tüm bireyleri eşit bir şekilde yönetime katılma hakkına sahiptir.
 - Toplum içinde değişik düşünce ve fikirlerin serbestçe temsil edilmesi ve kişilerin bunlardan dilediklerine taraf olması esasına dayanır.

Bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi cumhuriyetçilik ilkesi ile bağdaşmaz?

- A) Millî irade B) Demokrasi
C) Kişi egemenliği D) Özgür seçim

9. I. Halkın elinde yeterli sermaye gücünün olmaması nedeniyle zorunlu olarak uygulanması
II. Planlı bir ekonominin ülkeye yerleştirilmeye çalışılması
III. Özel sektörün yapamadığı ekonomik faaliyetleri devletin yerine getirmesi

Atatürk’ün devletçilik ilkesinin uygulanmasında yukarıdakilerden hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II
C) II ve III D) I, II ve III

10. Laiklik, devlet yönetiminin ve hukuk kurallarının dine değil, akla ve bilime dayandırılması demektir. İnsanlar din ve mezheplerini açıklamaya zorlanamaz ve devlet tüm inançlara eşit mesafede durmalıdır.

Buna göre laiklik ilkesi için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Din ve vicdan özgürlüğüne önem verir.
B) Akıl ve bilimi esas alır.
C) Din ve devlet işleri birbirinden ayrılır.
D) Hukuk kurallarının temelini din kuralları oluşturur.

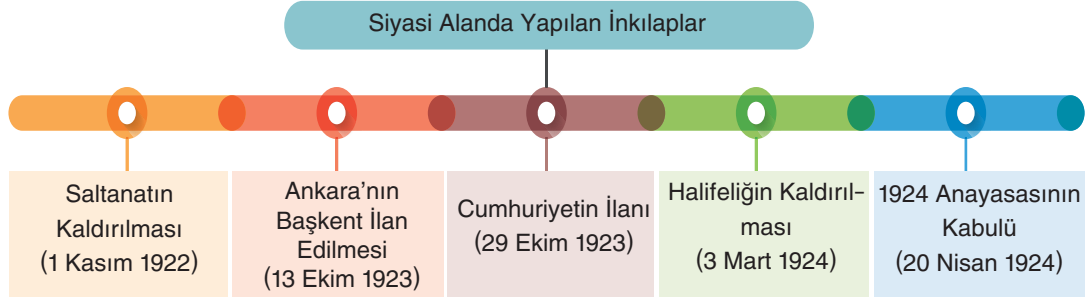
11. Atatürk’ün halkçılık ilkesi, toplumsal ayrıcalıkları ortadan kaldırır. Toplumsal adalet ve barışın sağlanmasına hizmet eder. Ayrım yapmaksızın tüm vatandaşların temel hak ve özgürlüklerini güvence altına alır ve onların yönetime eşit olarak katılmalarını sağlar. Millet egemenliğini ve demokratik anlayışı esas alır.

Buna göre halkçılık ilkesi ile ilgili;

- I. temelinde eşitlik anlayışının yer aldığı,
II. vatandaşların hak ve özgürlüklerini kullanmalarını sağladığı,
III. cumhuriyetçilik ilkesi ile bağdaşmadığı

değerlendirmelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II
C) II ve III D) I, II ve III

SIYASİ ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

Siyasi alanda;

- ✓ yönetim sistemini modernleştirmek,
- ✓ millî egemenlik anlayışını hâkim kılmak ve kalıcı hâle getirmek

amacıyla birçok çalışma yapıldı.

Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

Bir ülkede yönetme hakkının tek bir hanedanda toplanmasına denir.

Saltanatın Kaldırılma Nedenleri

- Saltanatın anlayışına ters düşmesi
 - Padişah ve İstanbul Hükûmeti'nin Millî Mücadele aleyhindeki çalışmaları
 - Ülke içindeki iki başlılığa son verilmek istenmesi
 - Lozan görüşmelerine Hükûmeti'nin de davet edilmesi
- İtilaf Devletleri'nin Lozan Barış Antlaşması için yapılacak konferansa hem İstanbul Hükûmeti'ni hem de TBMM Hükûmeti'ni davet etmesi üzerine TBMM'de 1 Kasım 1922'de saltanat ve halifeliğin birbirinden ayrılmasına ve saltanatın kaldırılmasına ilişkin yasa oy birliği ile kabul edildi.

Saltanatın Kaldırılmasının Sonuçları

- Yeni Türk Devleti laikleşme yolunda ilk adımı atmıştır.
- Saltanat ve hilafetin birbirinden ayrılmasıyla siyasi gücünü yitirmiştir.
- Egemenliğin Türk milleti adına TBMM tarafından kullanılacağı gerçeği ortaya konmuştur.
- TBMM Hükûmeti Lozan'a tek başına gitme hakkı elde etmiş, İtilaf Devletleri'nin Türk tarafını bölme girişimi sonuçsuz kalmıştır.
- Osmanlı Devleti sona ermiştir.
- Ülke yönetiminde iki başlılık ortadan kalkmıştır.
- Rejim ve devlet başkanlığı tartışmaları başlamıştır.

Ankara'nın Başkent Oluşu (13 Ekim 1923)

- Lozan Barış Antlaşması'ndan sonra İtilaf Devletleri'nin İstanbul'u boşaltması, başkent tartışmalarının yoğunluk kazanmasına neden oldu. Ya İstanbul başkent olmaya devam edecek ya da yeni yönetim kendisine yeni bir başkent seçecekti. Bu nedenle anlayışını benimseyen yeni yönetim için yeni bir başkent seçilmesi daha uygun görülüyordu.
- İşgalci güçlere karşı yürütülen savaşı Ankara'dan yönetilmişti. Bu gelişmeler Ankara'nın hükûmet merkezi niteliği kazanmasını sağlamıştı.
- Saltanatın kaldırılmasından sonra başkent neresi olacağı tartışmaları başlamıştı.
- İstanbul'un yeni Türk Devleti'nin başkenti olması stratejik açıdan uygun değildi.
- Başkent ülkenin orta kısımlarında bulunması güvenlik açısından daha uygundu.
- Dışişleri Bakanı İsmet Bey ve 14 milletvekilinin sunduğu "Türkiye Devleti'nin başkenti Ankara şehridir." şeklindeki kanun teklifi 13 Ekim 1923'te uzun tartışmalardan sonra kabul edildi. Bu kanun teklifinin Mecliste kabul edilmesi ile, Türkiye'nin başkenti oldu. Mustafa Kemal'in ifadesiyle artık "Ankara başkentti ve ebediyen başkent olarak kalacaktı."

Ankara'nın başkent seçilmesinde şunlar etkili olmuştur:

- ✓ Jeopolitik, stratejik ve coğrafi konumu
- ✓ Ankara ve çevre halkının Millî Mücadele'ye verdiği destek
- ✓ Ulaşım hatları üzerinde ve güvenli bir noktada bulunması
- ✓ İstanbul'un siyasi çevresine karşı duyulan güvensizlik

Etkinlik - 02

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere uygun kelime ya da kelime gruplarını yazınız.

- Yeni Türk Devleti'nin siyasi alanda yaptığı ilk inkılap hareketi kaldırılmasıdır.
- Saltanatın kaldırılması ile varlığı resmen sona ermiştir.
- Yeni Türk Devleti'nin başkentinin Ankara olacağı sonra kararlaştırılmıştır.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi ilk olarak Ankara'da açılmış, daha sonraki dönemlerde de, başkent olma özelliği kazanmıştır.
- Lozan görüşmelerine de çağırılması üzerine saltanat kaldırılmıştır.
- ve bazı milletvekillerinin sunduğu teklif üzerine 13 Ekim 1923'te Ankara başkent ilan edilmiştir.
- Millî Mücadele Dönemi'nde Ankara'daki faaliyetleri, Ankara'nın merkez seçilmesinde etkili olmuştur.
- Saltanatın kaldırılması Atatürk'ün temel ilkelerinden olan ile doğrudan ilgilidir.
- Türkiye'nin sınırları ile büyük oranda çizilmiş ama "devletin başkentinin neresi olacağı" sorusu henüz cevap bulamamıştı.
- Saltanatın kaldırılması sonucunda ülkede ve devlet başkanlığı tartışmaları başlamıştır.

Cumhuriyetin İlanı (29 Ekim 1923)

23 Nisan 1920’de kurulan Büyük Millet Meclisi millî egemenliğe dayanan bağımsız bir meclisti. TBMM’nin yapısı ve öteki özellikleri nedeniyle devletin adının **cumhuriyet** olması gerekiyordu. Ancak o günün şartlarından kaynaklanan bazı durumlardan dolayı yeni rejimin ve devletin adı henüz konmamıştı.

Cumhuriyetin İlan Edilmesinin Nedenleri

- TBMM’nin açılması ve millî egemenliğe dayalı bir devletin kurulması
- Devletin adı ve rejiminin henüz belirlenmemiş olması
- TBMM başkanının devlet ve hükûmet başkanı olması nedeniyle sorununun yaşanması
- Meclis hükûmeti sistemi nedeniyle hükûmetin kurulmasında zorluklar yaşanması ve yürütme işlerinin aksaması

Mustafa Kemal, Meclise bir kanun tasarısı sundu ve 29 Ekim 1923 akşamı yeni Türk devletinin yönetim şeklinin cumhuriyet olduğuna karar verildi.

Cumhuriyetin İlanının Sonuçları

- Devletin rejimi belli oldu, devlet başkanlığı sorunu çözümlendi.
- Hükûmet kurma bunalımı aşıldı.
- Mustafa Kemal oy birliği ile Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk seçildi.
- Büyük Millet Meclisinin adı oldu.
- Mustafa Kemal ilk cumhuriyet hükûmetini kurma yetkisini İsmet Paşa’ya verdi. Fethi (Okyar) Bey ise TBMM başkanlığına seçildi. Böylece güçler ayrılığı yolunda önemli bir adım atıldı.
- Meclis hükûmeti sisteminden sistemine geçildi.
- Hükûmet üyeleri tek tek değil, topluca güvenoyuna sunulmaya başlandı. Meclis başkanlığı ile hükûmet başkanlığı birbirinden ayrıldı.

Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

Dinî olduğu kadar siyasi karakter de taşıyan kurumu, cumhuriyetin ilanından sonra Halife Abdülmecit Efendi’nin politikayla ilgilenmeye başlaması, Halk Fırkası (Cumhuriyet Halk Fırkası) ve cumhuriyet yönetimine karşı davranışlarda bulunması, TBMM’ye karşı olanlarla iş birliğine girmesi gibi gerekçeler nedeniyle 3 Mart 1924 tarihinde TBMM’nin kabul ettiği bir kanunla halifelik kaldırıldı.

Halifeliğin Kaldırılmasının Nedenleri

- Halifeliğin, millî egemenlik ile bağdaşmaması
- Halifeliğin, yapılacak yeniliklerin önünde engel olması
- Abdülmecit Efendi’nin, yetkilerini aşarak devlet başkanı gibi davranması
- Halifeliğin, ve önemini yitirmesi
- Ülkede çift başlılığa son verilmek istenmesi, rejiminin güçlendirilmesinin sağlanması

Halifeliğin Kaldırılmasının Sonuçları

- Laik devlet düzenine geçişte çok önemli bir adım atılmış oldu.
- Ulusal egemenlik anlayışı güçlenmiş, eski rejime dönüş yolları kapanmıştır.
- Çağdaşlaşma ve yolundaki inkılaplar hızlanmıştır.
- Ülkedeki iki başlılığa son verilmiştir.
- Halifeliğin kaldırıldığı 3 Mart 1924'te,
 - ✓ Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi. Bütün eğitim kurumları bağlandı. Eğitimde birlik sağlandı.
 - ✓ Erkânıharbiye Vekâleti kaldırıldı. Yerine kurularak ordu siyasetten ayrıldı.
 - ✓ Şeriye ve Evkaf Vekâleti kaldırıldı. Yerine ve kuruldu.

Örnek:

Abdülmecit Efendi'yi halife seçen TBMM, ondan yalnızca halife ünvanını kullanmasını ve millî egemenliğe zarar verecek hareketlerden uzak durmasını istemişti. Ancak o kendisini siyasi bir güç olarak gördüğü için Meclisin bu beklentisine uygun davranışlarda bulunmamıştı. Sultanlara özgü gösterişli resmî kabuller düzenleyerek eski rejim yanlılarını sarayında kabul etmişti. Onun bu hareketleri Meclisteki bazı milletvekilleri tarafından da desteklenmişti. "Halife meclisin, meclis halifenindir." diyen bu kişiler halifeyi Meclisin ve devletin başkanı gibi göstermeye çalışıyorlardı. Bu gelişmeler üzerine 3 Mart 1924 tarihinde çıkarılan bir kanunla halifelik kaldırılmıştır.

Bu metne göre halifeliğin kaldırılmasında;

- cumhuriyet rejimi ve millî egemenliği korumak,
- ülke içerisinde yaşanan iki başlılığı gidermek,
- saltanat yanlılarının devlet yönetimine yaklaşmasını sağlamak

durumlarından hangilerinin etkili olduğu söylenebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II D) II ve III

Çözüm:

1924 Anayasası

Cumhuriyetin ilanı ve halifeliğin kaldırılmasından sonra 1921 Anayasası'nın değiştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştı. Millî Mücadele Dönemi'nde çıkarılan bu anayasada temel hak ve ödevlerin yer alması üzerine yeni bir anayasa yapılması çalışmalarına başlandı. TBMM tarafından hazırlanan yeni Anayasa, 20 Nisan 1924 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu Anayasa'da egemenliğin kayıtsız şartsız ait olduğu belirtildi. Türkiye Devleti'nin yönetim şeklinin, resmî dilinin, başkentinin olduğu yer aldı.

1924 Anayasasının Bazı Maddeleri

- Türkiye Devleti bir cumhuriyettir.
- Türkiye Devleti'nin dini İslam'dır. Başkenti Ankara'dır. Resmî dili Türkçedir.
- Seçimler dört yılda bir yapılır. On sekiz yaşını tamamlayan her erkek oy kullanma hakkına sahiptir.
- Otuz yaşını doldurmuş her erkek milletvekili olma hakkına sahiptir.

Atatürk Dönemi'nde 1924 Anayasası'nda yapılan bazı değişiklikler şunlardır:

- ✓ 1928'de "Devletin dini İslam'dır." maddesi Anayasa'dan çıkarılmıştır.
- ✓ 1934'te kadınlara seçme ve seçilme hakkını veren madde anayasaya eklenmiştir.
- ✓ 1937'de Atatürk ilkeleri anayasaya eklenmiştir.

Bilgi Notu

Toplumun değişen ihtiyaçları ve yapılan inkılaplar doğrultusunda 1924 Anayasası çeşitli değişikliklere uğramış ve 1961 Anayasası'nın kabulüne kadar yürürlükte kalmıştır.

Etkinlik - 03

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanları "✓", yanlış olanları "X" işareti ile değerlendiriniz.

- 1924 yılında yeni Türk Devleti'nin ilk anayasası ilan edilmiştir.
- 1928'de, "Devletin dini İslam'dır." maddesinin anayasadan çıkarılmasıyla anayasa laik bir özellik kazanmaya başladı.
- Cumhuriyetin ilanı ile meclis hükûmeti sisteminden kabine sistemine geçildi.
- Halifeliğin kaldırılması ile eski yönetim biçimine dönüş yolları kapatıldı.
- Halifeliğin kaldırılması, saltanatın kaldırılmasına ortam hazırladı.
- 1924 Anayasası ile kabul edilen "18 yaşını doldurmuş her erkek, oy kullanma hakkına sahiptir." maddesi ile tüm vatandaşların devlet yönetimine katılması sağlandı.
- Çağdaşlaşmanın gerçekleştirilmek istenmesi ve millî egemenliğin yerleştirilmek istenmesi halifeliğin kaldırılmasında etkili olmuştur.
- Cumhuriyetin ilanı ile meclis ve hükûmet başkanlıkları birbirinden ayrıldı.
- Halifeliğin kaldırılmasıyla ümmetçi toplum yapısından ulusçu toplum yapısına geçildi.
- 1924 Anayasası'nın ilk üç maddesi değiştirilmeyecek hükümler arasında yer alır.

1. Saltanatın kaldırılmasıyla son Osmanlı padişahı Vahdettin'in üzerinde sadece halifelik yetkisi kalmıştı. Bu yetkisine rağmen Halife Vahdettin, İstanbul'dan ve ülkesinden ayrılmayı tercih etti. 16 Kasım 1922'de İngiliz İşgal Güçleri Komutanı Harrington'a (Herington) Müslümanların halifesi ünvanıyla bir telgraf çekerek İstanbul'da yaşamasının tehlike arz ettiğini, yüce İngiltere devletine sığındığını belirtti. Anlaşıldığı üzere Padişah Vahdettin bir an önce gitmek istiyordu. Bu isteği İngilizler tarafından olumlu karşılandı ve 17 Kasım sabahı İstanbul'dan ayrıldı.

Bu metinden yararlanılarak;

- saltanat kaldırıldığında halifeliğin kaldırılmadığı,
- son Osmanlı halifesinin İngilizlere sığınmasında saltanatın kaldırılmasının etkili olduğu,
- TBMM'nin İstanbul'daki tüm devlet görevlilerinin yetkilerine son verdiği

yorumlarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II
C) II ve III D) I, II ve III

2. *Modern Türkiye'nin Doğuşu* adlı eseri yazan Bernard Lewis "---- ve böylece meydana gelmekte olan değişiklikleri sembolleştiren, iyice belirten yeni bir başkent seçildi. Yeni devlet bir hanedan, imparatorluk veya din üzerinde değil, Türk ulusuna dayanıyordu ve başkenti de Türk ana yurdunun kalbiydi." sözlerini söylemiştir.

Bu metne göre Ankara'nın başkent seçilmesinin amacı olarak boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi yazılmalıdır?

- A) Osmanlı Devleti'nden farklı yeni devletin kurulduğunu ortaya koymak
B) Sosyal devlet anlayışını yerleştirmek
C) Ankara'nın kültürel yapısını korumak
D) Ankara'yı bürokrasinin merkezi hâline getirmek

3.

Neredeyse sabah olacaktı. Onun yanında dünya, gecesi gündüzü olmayan bir âlemden ibaretti. Bu nedenle sanki uykuya da ihtiyaç yoktu. Defteri alıp geldim. Söylediklerini not etmemi ancak kimseye göstermememi; kendisi, Süreyya Bey ve ben olmak üzere aramızda sır olarak kalmasını istedi. Tarih koydurdu ve "Pekâlâ, yaz!" diyerek devam etti. "Bir: Zaferden sonra hükûmet şekli cumhuriyet olacaktır. İki: Padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince gereken yapılacaktır."

Mazhar Müfit Kansu, *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, s. 127.

Bu metinden hareketle;

- saltanat yönetimine son verileceği,
- hükûmetin çeşitli yollarla denetleneceği,
- ulusal egemenliğe dayalı bir devletin kurulacağı

çıkarımlarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III
C) I ve II D) I, II ve III

4. "28 Ekim akşamı yakın arkadaşlarımı Çankaya Köşkü'nde düzenlenen yemeğe çağırdım. Devlet yönetimi ile ilgili fikir alışverişinde bulunduk. Daha sonra ben ve İsmet Paşa, beraber hazırladığımız devletin yönetim biçiminin cumhuriyet olacağı taslağını hazırladık. Ertesi gün TBMM'de bu taslak kabul edildi ve cumhuriyet ilan edildi."

Mustafa Kemal'in bu sözlerinden aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Rejim tartışmaları çok uzun süre devam etmiştir.
B) Cumhuriyet rejimi oy çokluğu ile Mecliste kabul edilmiştir.
C) Mustafa Kemal, değişik görüşlere saygılı davranmamıştır.
D) İsmet Bey, Türkiye Devleti'nin ilk cumhurbaşkanı olmuştur.

5. Ankara'nın başkent seçilmesinde;

- I. Anadolu'nun ortasında ve güvenli bir bölgede bulunması,
- II. askerî strateji açısından önemli bir mevkide bulunması,
- III. ulaşım yollarının kesişme noktasında olması,
- IV. nüfus yoğunluğunun İstanbul'dan daha fazla olması

faktörlerinden hangileri yer almaz?

- A) Yalnız III
- B) Yalnız IV
- C) I ve II
- D) II ve III

6. 3 Mart 1924'te birçok inkılap hareketinde bulunulmuştur. Bunlardan biri de halifeliğin kaldırılmasıdır.

Halifeliğin kaldırılmasının sonuçları ile ilgili,

- I. Laik yönetim anlayışına geçişte önemli bir adım atılmıştır.
- II. Akıl ve bilimsellik esas alınmaya başlanmıştır.
- III. Ülkede iki başlı yönetim son bulmuştur.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız III
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III

7. Yeni Türk Devleti, saltanatı 1 Kasım 1922 yılında, halifeliği ise 3 Mart 1924 yılında kaldırmıştır.

Saltanat ile halifeliğin aynı anda kaldırılmamasının gerekçeleri arasında aşağıdakilerden hangisi yer alır?

- A) Laik rejimin devamının sağlanması
- B) Kamuoyunun bu duruma henüz hazır olmaması
- C) Halifeliğin, cumhuriyet idaresiyle bağdaşması
- D) Halifeliğin doğrudan TBMM'ye bağlı olması

8. Osmanlı Devleti Dönemi'nde ordunun yönetiminden sorumlu olan Erkânıharbiye Vekâleti, hükûmette temsil edilen ayrı bir bakanlık şeklinde teşkilatlanmıştı. Mustafa Kemal, Millî Mücadele yıllarında da devam eden bu durumun barış döneminde çeşitli sakıncalar doğurabileceğini düşünüyordu. Onun bu düşüncesi TBMM tarafından da uygun bulundu ve 3 Mart 1924 tarihinde kabul edilen bir kanunla Erkânıharbiye Vekâleti kaldırıldı, yerine cumhurbaşkanına vekâleten orduya komuta etmek üzere Genelkurmay Başkanlığı kurulmuştur.

Buna göre Mustafa Kemal'in Erkânıharbiye Vekâletini kaldırmakla;

- I. Meclisin bütün yetkilerini kullanmak,
- II. orduyu siyaset dışında tutmak,
- III. cumhurbaşkanlığı görev süresini uzatmak

durumlarından hangilerini amaçladığı savunulabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) II ve III

9. Meclis hükûmeti sistemi nedeniyle Bakanlar Kurulunun başı olan başbakan, istediği kişileri bakan yapamıyor; bu durum, hükûmetin uyumlu çalışmasını engelliyordu. Ancak cumhuriyetin ilanıyla Meclis hükûmeti sisteminden kabine sistemine geçilmiştir.

Buna göre kabine sistemine geçilmesinin;

- I. hükûmet kurmayı kolaylaştırması,
- II. sorunların daha hızlı çözülmesi,
- III. yürütme gücünü hızlandırması

durumlarından hangilerini olumlu etkilediği söylenebilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

- İnsanların birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen kurallar bütününe adı verilir.
- Osmanlı Devleti'nde hukuk sistemi hukuk ve hukuktan oluşuyordu.
 - ✓ **Şeri Hukuk:** Dinî kuralları esas alan hukuktur.
 - ✓ **Örfi Hukuk:** Dinî hukuk kurallarına göre çözülemeyen konularda yöneticiler tarafından oluşturulan hukuktur.
- Gayrimüslimler ve yabancılarla ilgili farklı hukuk uygulamaları vardı.
- 19. yüzyılda, Tanzimat Dönemi'yle birlikte Batı'daki gelişmelerin de etkisiyle hukuk alanında düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bu düzenlemeler hukuk alanındaki karmaşayı önleyememiştir.
- Hukuk birliğinin olmadığı Osmanlı Devleti'nde bu durum çeşitli sorunların yaşanmasına neden olmuştur.
- Osmanlı hukuku özellikle hakları konusunda yetersizdi.
- Ekonomik ve ticari hayatı düzenleyen kurallar, ihtiyacı tam olarak karşılayamıyordu.
- Ceza yasalarının kişilerin güvenliğini tam olarak sağlayamaması ve modern ceza hukukuna uyamaması da bir diğer eksikti.
- Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte devletin bir yapıya kavuşturulmak istenmesi hukuk kurallarının da laik hâle getirilmesi ihtiyacını ortaya çıkardı.
- Osmanlı hukuk sisteminin sürdürülmesinin mümkün olmadığına anlaşıldığı üzerine hukuk kurallarını yenilemek ve çağdaş hâle getirmek zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Türk Medeni Kanunu'nun Kabul Edilmesi (17 Şubat 1926)

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıl sonlarında adı verilen bir medeni kanun hazırlanmıştı (1877). Ancak bu kanunun gereksinimleri karşılayamaması ve birçok eksikliğinin olması nedeniyle **17 Şubat 1926** tarihinde Medeni Kanunu örnek alınarak "**Türk Medeni Kanunu**" (laik, çağdaş, eşitlikçi özelliklere sahip olması) kabul edildi. Bu kanun 4 Ekim 1926'da yürürlüğe kondu.

Bu kanunla,

- ✓ Evlenmede kadının rızasının alınması zorunlu hâle getirildi.
- ✓ Birden fazla kadınla evlenme yasaklandı. Resmî nikâh mecburi hâle getirildi.
- ✓ Evliliğe yaş sınırı getirildi.
- ✓ Kadınlara meslek seçme özgürlüğü getirildi.
- ✓ Mirastan kadın ve erkeğin eşit pay alması sağlandı.
- ✓ Kadınlara evlenme ve boşanma hakkı verildi.
- ✓ Boşanma hâlinde kadına nafaka verilmesi kabul edildi.

Bilgi Notu

Medeni Kanun'la kadınlara sosyal ve ekonomik haklar verildi. Toplumun temelini oluşturan aile kurumu yasal güvence altına alındı.